Universitätsbibliothek Paderborn

De Sapiente Frvctvoso Epistolares Libri quinque

Bonifacio, Juan

Ingolstadii, 1606

X. Eidem de vera oblectandi ratione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-51159

Visual Library

uiſſimo, magnificẽtiſſimoq́; nomine digna ſemper eſt viſa ſapientibus.

EIDEM,

De vera oblectandi ratione.

SATIS multa de oblectandi modo ſeruando dixiſſe me arbitror, ſequitur, vt de vera voluptate diſſeramus, quod erat in noſtra & promiſſione, & partitione poſtremum. Nam ſi nihil ponimus in ea eſſe oratione momenti, quæ tota frigeſcat, nuſquamq; delectet, ſi rurſus nimiæ ſuauitatis aut nullum, aut tenuem fructum eſſe contendimus; tertium neceſſariò conſtituendum eſt orationis genus, cuius neque ſiccitas vituperetur, neque inanium verborum flumen rideatur. Quod etſi factu difficile eſt (quis enim in medio tam conſtanter inſiſtat, vt nunquam extrema contingat?) tamen aggredi, tentareq; oportet, eiq; palmã tribuere, qui maximis oratoribus proximus eſſe videbitur, quamuis longo proximus interuallo. Qui enim ita dicit, vt

tam faſtidij auditorũ, quàm deſid
rationem videatur habuiſſe, amb
re minimè debet quin vel ab omn
vel certè à ſapientibus plauſum ſ
laudem relaturus. Et quoniam ſ
dæ, & quaſi auſteræ voluptatis ſa
eſſe nõ ſolet, quę ei⁹ effectrix erit
tio, quæq; à dulci & decocta ſuau
refugiet, quã nimis cito reſpuim
faſtidimus, palmam illi orationi
non dubitem. Et vt hæc à capite
repetantur, bonus orator huic ſe
delectationi neceſſe eſt, quam reſ
pariunt atque proſeminant. Re
duo ſunt genera, alterum illarum
orationi inſunt, alterum illa cont
quæ ſunt ab ipſa concione & orat
ſeiuncta. Nam facies ipſa oratoris
ſtituſque delectat. Tullio teſte
In Bruto. mæ dignitas Publio Lentulo bene
lentiam adiungebat, auditores Lu
Appuleius Saturninus amictu ipſo
piebat. Leuia hæc ſunt, illa gra
ora, vt concionatoris mores amab
In partitionibus. ſint audientibus voluptati, *qui*
res, vt idem Tullius, *exprimuntur aut*

nificat

nificando iudicio ipſius ex animo humano & liberali, aut inflexione ſermonis, cum aut augendi alterius, aut minuendi ſui cauſa alia dici ab oratore, alia exiſtimari videntur, idq́ comitate fieri magis quam vanitate. Sed hæc, quæ Tullius ſapienter aſpexit, occaſione fiunt gratiora. Occaſio illa eſt præclara aliorũ conciones indicendi, religioſos viros, religioſaſque familias honorificentiſſimis verbis appellandi, aliena facta laudandi, noſtra extenuandi, pro aliis propugnandi, lapſorum miſerendi, præcipitantes humaniter ſubleuandi, non duriter impellendi. Qui autem ſe, non quando neceſſe eſt, ſed quandocunque libet, deprimit, ac demittit orator, concionis leges ignorat, quæ concio nihil patitur alienum, nihil externum, aduentitiumq́; permittit. Non enim vt ſui conuiciator, ſed vt populi concionator, admonitorq́ue eſſet, in ſuggeſtum aſcendit, quem qui tenuit, de ſeipſo nihil omnino debet in vtrãque partem niſi neceſſitas poſcat affirmare: prouocabulum ego vix vn-

quam dicere, ac ſe ipſe teſtari: q
ſi vituperatio propria iniucunda
ſeſſui eſt, quanto erit laudatio de
mior? Nam qui de ſeipſis vel
uendi, vel delectandi cauſa no
quuntur inuiti, vt populo placea
ſapientibus tamen ingrati, inſu
que ſunt: multumque de author
te deperdunt. Itaque præclare ſ
ens ille monebat Epictetus ne de
ſtris aut factis, aut periculis incon
rantiùs loqueremur: *Non enim (in*
vt de tuis laboribus meminiſſe tibi
eſt, ſic eſt aliis audire iucundum. Con
natoris quidem vita honeſta dele
& mores ſuaues, ſed tamen à pro
hiſtoriis niſi valde neceſſitas vrge
temperabit. Vt ſe habeat al
ducta delectatio, tradidimus, om
nis nunc, vbi fons eſt, & origo d
ctandi, quæ ſit vera voluptas in
ramus: eam non tam verbis, qu
rebus, id eſt argumentorum & lo
rum inuentione, diſpoſitioneque
In partitionibus. rari, Ciceronis verba illa declara
quæ noſtris concionatoribus c

eſſe notiſſima. *Fit* (inquit) *ſuauis oratio, cùm aliquid aut inuiſum, aut inauditum, aut nouum dicas : delectat quidquid eſt admirabile.* Quid vberius, & copioſius hac breuitate Tulliana, quæ delectationis fontes aperuit? An aliquid putem eſſe iucundius, quàm vt præclarus dicendi artifex ſacrarum literarum, in quibus perfectæ eloquentiæ vena latet, theſauros explicet, ſanctorum patrum opes eruat, theologiam accerſat doctrinarum facilè principem, Philoſophiam benedictorum matrem adhibeat, oratoriam, poëticamque artem aliquando conſulat, rerum antiquarum memoriam à primis vſque temporibus, & ſeculis repetat, veteribus & nouis vtatur exemplis, rem ita illuſtret, vt ante oculos prope conſtituat, neque intelligamus ſolùm, ſed etiam videre videamur? exclamet, interroget, dubitet, commemoret, narret, amplificet, cõparet, admiretur, indignetur, confirmet, confutet, ratiocinetur, attollat, minuat, commodè incipiat, felici-

feliciter procedat, tempeſtiueq́;
nat? Quæ omnia eiuſmodi ſunt,
valde teneant, incredibiliterq́;
ctent. Nam qui magni alicuius
cionatoris audiendi cauſa templ
ſacramq́; ædem intrauerunt, in q
dam orbis terræ theatrum ſe eſſ
greſſos arbitrantur. Non enim o
ris vox ſuauis, & lingua delectat,
dicuntur, magna non ſunt. Ille p
qui ſe præbet eruditum, breuiori
cuiuſdam mundi ſpeciem ac figu
oculis obiicit, efficitq́ue, vt anim
quod eſt à diuo Cypriano dictu
In Epiſtola ad Donatum. *auditus inſtruat, & paſcat obtutus.* Q
tem ad dicendum imparatus acc
famaq́ue fretus in euoluendis li
quàm ſoleret, incipit eſſe remiſ
vereor ne huic illud idē accidat
olim M. Piſoni, qui vt ſcribit Tu
(quem ſæpè iam teſtor, quòd eius
hac re valere ſententia debeat) *Or*
locum tenuit, tamdiu dum laborauit,
quantum detraxit ex ſtudio, tantum
ex gloria. De rebus diximus, qu
cenda erant hoc tempore, nunc v

tra

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

[tra]ctemus: quæ ſordida, vulgaria, pa-
[ru]m nitida orationem deformãt, pul-
[ch]ra, illuſtria, lecta condecorant. Sua-
[ue] enim dicendi genus efficitur ele-
gantia, & iucunditate verborum ſo-
nantium, & lenium, quæ ita collocari,
& coniungi neceſſe eſt, vt neque con-
curſus ſit aſper, neque hians, & diſſo-
[n]us. Circuitio non longo anfractu,
ſed ad ſpiritum vocis apto definienda,
determinandaq́; eſt, habet ſuauitatem
ſimilitudo, æqualitaſq́; verborum, ex
contrariis ſumpta verbis contentio
ſermonem reddit illuſtrem, tranſla-
tionibus non illis quidem duris, ſed
quæ ſunt noſtra in lingua pulcherri-
mæ, nihil ſiue vt delectes, ſiue vt mo-
ueas, poteſt eſſe commodius. Sunt
enim noſtro in ſermone vernaculo
metaphoræ illuſtres, quas partim à li-
bris benè loquentibus, partim ab elo-
quentiſſimis viris, & fœminis diſcere
poſſumus. Nuſquam enim meliùs
quid lingua noſtra poſſit, intelliges,
quàm in domibus luctuoſis. Loquen-
di mihi crede, matronarum nobilium
dolor

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dolor magiſter eſt optimus, qu
gentes ac lamentantes audire, a
oportet, cùm diſcendi cauſa, tum
ximè conſolandi. Agreſtium quo
dam tranſlationes, & dicendi f
mihi non diſplicent, quas quibu
detractis, amputatiſq; non inui
ſurpem. In multis veteris Hiſ
prouerbiis non modò allegor
ctæ ſententia laudatur, ſed etia
ctio ipſa delectat. Eiuſdem verb
bra à primò iteratio, vt in latino
etiam in noſtro patrio ſermone
bella eſt, conduplicatio vocis
habet & leporem: quæ rem in
aſpectum ſubiicit, vt non dici,
geri videatur, euidentiam Rhet
vocant, orationem vehementer
ſtrat. Sententiarum lumina om
Hiſpana lingua, quæ fluxit à La
ſuo ſibi iure vendicat. Exclamar
terrogationibus vrgere, quò ſe ve
dubitare, auditores conſultò, ſ
terque conſulere, ſermonem a
num conuertere, perſonas finge
rebus mutis ſermonem tribuere,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mortuis aliquem excitare, ſe ipſe corrigere, cùm quid præterierit, cur ſi faciat, oſtendere, aliorum dubitationibus occurrere, grauem facti alicuius narrationem aliquo ſapienter & acutè dicto concludere bonus concionator debet, vt & mulcere animos & imitandæ virtutis ſtudium poſſit incendere. Omnis enim hæc, qua de agitur, orationis ſuauitas ad vtilitatem referenda eſt, illaque adhibenda dulcedo, quæ proſit. Nam rerum lumina, quæ Græci ſchemata dicunt, multò decentius ab Hiſpanis, quàm verborum lepores illigantur: compoſitionem quippe, artemque verborum figuræ redolent, qua nihil poteſt eſſe deformius. Sunt tamen ſermonis ornamenta quædam non aſpernanda. Nam repetitio, de qua diximus, ſiue prima quæq; iterantur, ſiue extrema recinũtur, ſiue fit vtrumque, elegantiſſima eſt: geminatio & dulcis, & fortis: gradationem, diſiunctionem, commutationem, contrapoſitum, & quæ Græci antitheta vocant, in eo-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

in eodem loco, & gradu conſi
Agnominatio rara delectat, off
repetita. Semel enim qui d
Æneid. 6. Vergilium in iis, quæ de infero
pœnis ſcripſit, prophetam, non
tam ſibi videri, ſit ille venuſtus, &
dus, qui verò cognatis vocibus
ditatis & leporis cauſa ſæpius l
ſermonem vitiarit potiùs quàm
pſerit. Hæc enim amputand
quæ ſanguine, & quaſi ſpiritu ca
Troporum licentia maior eſt, q
nim abſq; Synecdoche, Meton
Antonomaſia, Onomatopœia,
phraſi, Ironia, ſermo eſſe poteſt,
illuſtris oratio? Metalepſin Poë
linquamus, nam qui ariſtas pro
ſumeret, duriùs loqueretur, quàm
mo ferat Hiſpanus. Quæ vocum
dem exitus frequentat figura dic
quæque verba traducit, & torq
ab vno ducta principio variè com
tat, quæ eiuſdem ſignification
iam admonuimus, vocabula con
cautè, modiceque vſurpata del
denſioribus his tribus offendim

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

os ſeque ipſe parum honeſtat orator, quippe cùm de verbis magis, quàm de rebus elaboret, quod forenſi cauſidico tanto humiliora tractanti, quàto terrenis cæleſtia præſtant, vitio vertebat antiquitas. Sed mihi crede, ſummæ difficultatis eſt, eloquentes oratores, non loquaces adipici. Ingenij hoc opus eſt, & naturæ, quam naturam ars excolat, exercitatioque coſummet. Quidam in noſtra Hiſpania dulciſſimè loquuntur, & optimè. Nam vt fortium, & robuſtorum, ſic quoddam eſt eloquentium hominum genus. Iuuat tamen non parum ſcriptorum politiſſimorum partim Poëtarum, partim ſoluta, liberaque oratione vtentium diligens ſtudio, & aſſidua cum elegātibus conſuetudo. *Permagni namq; intereſt*, vt ait Tullius, *quos quiſque audiat quotidie domi: quibus cum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi, matreſq; loquantur*: exemplis hoc idem Tullius oſtendit Gracchorũ, quos mater Cornelia non tam in gremio, quàm in Ro- *In Bruto.*

 mani

mani puritate ſermonis educauit
liæ fœminæ clariſſimæ patris tinct
legantia, duarum Mutiarum, totid
que Liciniarum, & Craſſi Licini
lij: nam omnis illa progenies à pro
vſque repetita eloquentium fuit
vt aliis elegantia ſermonis quaſi
reditaria eſt, ſeque ipſa ſponte, &
rogata donat, ſic alios vel ſudan
nitenteſque relinquit, ac deſt
neque ſe illis orata, & quaſi ſub
ta largitur: qui profectò in medi
ſpania, & in clariſſimis nati fa
aut barbari ſunt, aut prorſus in
tes. Qui vero noſtræ gentis or
tremas incolunt, quod ab ea regi
abſint, quæ maternæ noſtræ ling
altrix, & parens eſt, in his inſtar
eloquentia Hiſpana prodigij. S
per enim quiddam recinent per
num, & reſonabunt: vt minimè
randum ſit Theophraſtum Ereſi
cùm ætatem ageret Athenis, & o
mè loqueretur, hoſpitis tamen ſ
em, & nomen nunquam effugere
tuiſſe. Quidam ex noſtris bene H

nè loqu

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nè loquentibus in latina lingua vſque ò barbari ſunt, vt quæ vel ſacræ Scripturæ, vel ſanctorum patrum teſtimonia latinè totidem verbis recitant, non ſolùm pinguiùs, & vocis ſono ſubagreſti pronuncient, verùm ſolœciſmos etiam fœdè committant. In quo veteribus præcurrunt iuniores, qui quòd bene Latinè ſciant, optimiſque vſi ſint in Grammatica arte Dictoribus, latina perbellè pronunciant, longas & breues debito ſono moderantur, lenique appellatione literarum auditoribus ſunt in dicendo iucundi Quæ res Catulo Romano oratori fuiſſe dicitur glorioſa. Enim verò vt ornatè dicas, magnum eſt pondus in rebus. Quidam argumenta illa ferè ſumunt, quibus orationis vbertas adhiberi non poteſt, itaq; nihil eorum concione, & cohortatione ieiunius. Cùm verò de rebus grandioribus agitur, res ipſæ verba rapiunt, ita quò grauior quæſtio eſt, eò magis ſplédeſcit oratio, ex quo ſuauitas naſcitur, qua q̃ caret, obmuteſcere eũ mallem,

Cicero de claris oratoribus

quàm frigere ad populum, ſuæq; fantiæ tam multos teſtes velle co gere. Quæ de ſalibus concionis dic da præterea reſtabant, ex illa epiſt cognoſces, vel in ea potiùs leges, q Ioanni Ramires inſcripſimus, cuius te mittetur exemplum. Scis quan pere mihi ille ſit charus, quamq; la rat ſtrenuè: non illum ſenectus à co cionandi munere abſtrahit, non tardat inualetudo. Florens hom ætas nobilitata triumphis atque v riis eſt, multos enim Chriſto pep & ab iis eſt libenter auditus, qui valde metuebant. Iam verò adue templorum ſuggeſtum tantam a buit reuerentiam, vt nihil vnquam cerit, quo loci ſanctitatem macul Ita enim viuit, vt ſe concionatore eſſe meminerit. Vale.

Patri Ioanni Ramirez

De concionis ſalibus.

Cicero lib. 3. de orat.

VETVS eloquentia, Ioann ptime, vrbaniſſimam ſeu tatem, ſeueriſſimamq; v

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN